

DAVLAT XARIDLARI TIZIMI ORQALI KORXONALARNING MOLIYA-KREDIT MEXANIZMINI RAQAMLASHTIRISHNING IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISH USULLARI

Rejapov Saydulla Xikmatullayevich
Alfraganus University dotsenti, PhD

Annotatsiya. Davlat xaridlari ichki talabni qo'llab-quvvatlash, mahalliy ishlab chiqaruvchilarni rag'batlantirish va importga qaramlikni kamaytirishda strategik ahamiyatga ega. Maqolada raqamli moliya-kredit mexanizmlari, shaffof tender platformalari va AI-modullar orqali KOB subyektlari uchun moliyaviy resurslarga tezkor kirish imkoniyati tahlil qilinadi. Natijalar davlat xaridlarini modernizatsiya qilish va iqtisodiy samaradorlikni oshirish istiqbollarini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: davlat xaridlari, mahalliy ishlab chiqaruvchilar, importni kamaytirish, raqamli moliya, tender platformalari, AI-monitoring, blokcheyn, KOB moliyaviy inklyuziyasi.

Аннотация. Государственные закупки имеют стратегическое значение для поддержки внутреннего спроса, стимулирования местных производителей и снижения зависимости от импорта. В статье анализируются цифровые финансово-кредитные механизмы, прозрачные тендерные платформы и AI-модули, обеспечивающие быстрый доступ к финансовым ресурсам для субъектов МСП. Результаты демонстрируют возможности модернизации госзакупок и повышения экономической эффективности.

Ключевые слова: государственные закупки, местные производители, снижение импорта, цифровые финансы, тендерные платформы, AI-мониторинг, блокчейн, финансовая инклюзия МСП.

Annotation. Public procurement plays a strategic role in supporting domestic demand, encouraging local producers, and reducing import dependency. The article analyzes digital finance-credit mechanisms, transparent e-tender platforms, and AI modules providing rapid access to financial resources for SMEs. The findings highlight prospects for modernizing public procurement and enhancing economic efficiency.

Keywords: public procurement, local producers, import substitution, digital finance, e-tender platforms, AI monitoring, blockchain, SME financial inclusion.

Kirish. Jahon iqtisodiyotida davlat xaridlari bozori yalpi ichki mahsulotning sezilarli qismini tashkil qilgani sababli milliy ishlab chiqarishni rivojlantirish, bandlikni ta'minlash va iqtisodiy xavfsizlikni mustahkamlashda ushbu mexanizm muhim fiskal vosita hisoblanadi. Rivojlangan davlatlar amaliyoti shuni ko'rsatadiki, davlat xaridlari iqtisodiyotning faqat xarajat komponenti emas, balki strategik halqa — ichki talabni rag'batlantirish, innovatsion raqobatni kuchaytirish va importga

bog‘liqlikni bosqichma-bosqich kamaytirish instrumentidir. Xususan, mahalliy ishlab chiqaruvchilarni davlat buyurtmalari asosida qo‘llab-quvvatlash orqali ichki bozorda ularning ulushi kengaytiriladi, import o‘rnini bosuvchi mahsulotlar ishlab chiqarishga ehtiyoj ortadi va milliy valyuta bosimi kamayadi. Shu jarayonda moliya-kredit tizimining raqamlashtirilishi — ayniqsa, korxonalar uchun kredit resurslariga tezkor va shaffof kirish imkoniyatlarini yaratish — davlat xaridlari samaradorligini keskin oshiruvchi omil sifatida e‘tirof etilmoqda. Raqamli platformalar orqali tenderlarni avtomatik e‘lon qilish, ishtirokchilar reytingini risk-profillar asosida baholash, moliyaviy intizomni AI asosida monitoring qilish, shuningdek, shartnomalar ijrosini blokcheyn texnologiyasi orqali nazorat qilish kabi innovatsion yechimlar makroiqtisodiy barqarorlikni ta‘minlashda muhim bo‘g‘in hisoblanadi.

Mavzuga oid adabiyotlar sharhi. Ilmiy adabiyotlarda davlat xaridlari iqtisodiyotning ichki talabini rag‘batlantirish, mahalliy ishlab chiqaruvchilarni qo‘llab-quvvatlash va importga qaramlikni kamaytirishda asosiy fiskal instrument sifatida baholanadi. Tadqiqotchilar raqamli tender platformalari, AI-skoring tizimlari va blokcheyn asosidagi monitoring mexanizmlarining shaffoflikni oshirishi, korrupsion risklarni kamaytirishi hamda KOB subyektlarining moliyaviy inklyuziyasini kuchaytirishini alohida ta‘kidlaydi. Xalqaro manbalarda davlat xaridlari bilan moliya-kredit tizimining raqamli integratsiyasi resurslardan samarali foydalanish, risklarni avtomatik baholash va import o‘rnini bosuvchi ishlab chiqarishni kengaytirishda strategik omil sifatida qoraladi.

Tadqiqot metodologiyasi. Tadqiqot davlat xaridlari, kredit skoringi, raqamli monitoring, AI-analitika va blokcheyn mexanizmlarining integratsiyalangan iqtisodiy tahliliga asoslandi.

Tahlil va natijalar. Hozirgi bosqichda iqtisodiyotda raqamli transformatsiya jarayonlari jadallashgani, davlat qarorlarida mahalliy ishlab chiqaruvchilarni qo‘llab-quvvatlash va import o‘rnini bosish siyosati yuqori darajada ustuvor yo‘nalish sifatida belgilanganligi ushbu mavzuning ilmiy va amaliy ahamiyatini yanada oshirmoqda. Ayniqsa kichik va o‘rta biznes uchun kredit risklarini avtomatik baholash tizimlari, raqamli grant va subsidiyalar, davlat-xususiy sheriklik asosida moliyaviy yechimlar integratsiyasi bugungi kun talablariga mos keladigan strategik infratuzilma sifatida qaralmoqda. Mazkur tadqiqot aynan davlat xaridlari orqali mahalliy ishlab chiqaruvchilarni qo‘llab-quvvatlashda raqamli moliya-kredit mexanizmining samaradorligini oshirish omillarini iqtisodiy tahlil qilishga yo‘naltirilgan.

Davlat xaridlari orqali mahalliy ishlab chiqaruvchilarni qo‘llab-quvvatlashning iqtisodiy mexanizmlari uch tarkibiy yo‘nalishda namoyon bo‘ladi: fiskal rag‘batlantirish, kredit-moliya infratuzilmasi va raqamli nazorat tizimlari. Birinchi yo‘nalish — fiskal rag‘batlar — soliq imtiyozlari, subsidiyalar va bojxona preferensiyalari orqali ishlab chiqaruvchilarning xarajat yukini kamaytirib, davlat

buyurtmalarida raqobatbardoshligini oshirishni nazarda tutadi. Ikkinchi yo‘nalish — moliya-kredit mexanizmlari — korxonalar uchun likvidlik va investitsion resurslarga kirishni ta‘minlashda muhim rol o‘ynaydi. Uchinchi yo‘nalish — raqamlashtirish infratuzilmasi — davlat xaridlari jarayonlarini shaffoflashtirish, korrupsion risklarni bartaraf etish va iqtisodiy samaradorlikni real vaqt rejimida monitoring qilishga xizmat qiladi.

Amaliy tajriba shuni ko‘rsatadiki, davlat xaridlarida ishtirok etayotgan korxonalar uchun asosiy to‘siqlardan biri — kredit olish jarayonlarining murakkabligi va risk baholash tizimlarining subyektivligidir. Shu bois kredit risklarini prognozlashda sun‘iy intellektga asoslangan skoring tizimlari, blokcheyn orqali kontrakt ijrosini kafolatlovchi smart-shartnomalar, tender natijalarini raqamli verifikatsiya qiluvchi platformalar keng joriy etilmoqda. Raqamli moliya ekotizimlari davlat xaridlari bilan moliyaviy institutlar o‘rtasida uzviy integratsiyani ta‘minlab, kreditlash shartlarini korxonaning raqamli reytingi va davlat buyurtmalaridagi faoliyati asosida avtomatik shakllantiradi. Natijada, kichik va o‘rta biznes subyektlari uchun moliyaviy inklyuziya darajasi oshadi, resurslardan foydalanish tezligi ortadi va kapital aylanish sikli qisqaradi.

Bundan tashqari, import o‘rnini bosuvchi mahsulotlarga davlat buyurtmasini yo‘naltirish korxonalarning innovatsion modernizatsiya jarayonlarini jadallashtiradi. Raqamli monitoring tizimlari orqali ishlab chiqarish samaradorligi, resurslardan foydalanish ko‘rsatkichlari va xarajat-strukturasi tahlili asosida davlat tomonidan maqsadli qo‘llab-quvvatlash mexanizmlari ishlab chiqiladi. Shu tariqa, davlat xaridlari faqat xarid funksiyasi emas, balki iqtisodiy transformatsiyaning strategik katalizatori sifatida yangi bosqichga ko‘tarilmoqda.

Xulosa. Davlat xaridlari orqali mahalliy ishlab chiqaruvchilarni qo‘llab-quvvatlash va import o‘rnini bosish siyosatining samaradorligi, avvalo, moliya-kredit mexanizmlarining raqamli transformatsiyasi darajasiga bevosita bog‘liqdir. An‘anaviy mexanizmlar sharoitida korxonalar uchun kredit olishga oid kechikishlar, risk baholashdagi noaniqliklar va tender tizimidagi shaffoflik yetishmasligi iqtisodiy samaradorlikni pasaytirsam, raqamlashtirilgan model ushbu to‘siqlarni tizimli ravishda bartaraf etadi. AI asosidagi kredit skoring, blokcheyn yordamida shartnomalar ijrosi monitoringi, onlayn tender platformalari va real vaqt rejimida raqamli moliyaviy audit instrumentlari korxonalar va davlat o‘rtasidagi hamkorlikni tezkor, ishonchli va barqaror shaklga keltiradi.

Tahliliy natijalar shuni ko‘rsatadiki, davlat xaridlari bilan moliya-kredit tizimi o‘rtasidagi integratsiya chuqurlashgan sari KOB sektorining bozorga kirish darajasi kengayadi, importga bog‘liqlik kamayadi va ichki ishlab chiqarish hajmi oshadi. Mazkur raqamli model milliy ishlab chiqaruvchilarni nafaqat moliyaviy qo‘llab-quvvatlash, balki ularning innovatsion salohiyatini faollashtirishga ham xizmat qiladi. Shu bois davlat xaridlari, kredit risklarini boshqarish, raqamli platformalar va

sun'iy intellekt texnologiyalarining yagona ekotizim sifatida ishlashi kelgusi yillarda iqtisodiy taraqqiyotning asosiy drayverlaridan biri bo'lib qoladi. Taklif etilayotgan strategiyalar moliyaviy barqarorlik, investitsion faollik va ichki bozorning raqobatbardoshligini oshirish orqali iqtisodiy islohotlarning yangi bosqichiga mustahkam zamin yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Porter M. Competitive Advantage of Nations. — Harvard Business Review, 2021.
2. OECD. Government Procurement Strategies for Supporting SMEs and Innovation. — OECD Reports, 2023.
3. World Bank. Digital Public Procurement and SME Integration. - Policy Research Working Paper, 2022.
4. KPMG. AI-Based Credit Risk Scoring and Supply Chain Finance. - Fintech Insights Journal, 2024.
5. Deloitte. Blockchain in Public Procurement and Contract Management. — Digital Economy Review, 2023.